

Kilpailun luominen sote-uudistuksen onnistumisen edellytys

Sote-uudistuksen alkuperäiset tavoitteet – lääkäriin pääsyn nopeuttaminen, terveyspalveluiden parempi saatavuus, sosiaali- ja terveyspalveluiden integraation parantaminen ja kustannuskehityksen hillitseminen – ovat helposti allekirjoitettavissa. Näyttää kuitenkin siltä, että valmistelussa ei ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota ehtoihin, joiden pitää täytyä tavoitteiden saavuttamiseksi.

Uudistuksen kantava ajatus on, että avaamalla markkinat kilpailulle voidaan saavuttaa asetetut tavoitteet. Minkä ehtojen pitää täytyä, että näin todella kävisi? Ilmiselvyydessäänkin esille tuomisen arvoista on, että ilman kilpailevaa palveluntarjoajaa ei synny valinnanmahdollisuutta. Edellistä vähemmän itsestäänselvää vaikuttaa olevan se, että sote-tarjoajille asetetuilla vaatimuksilla vaikutetaan siihen, syntyykö kilpailua. Mitä kovemmat vaatimukset asetetaan, sitä suuremmaksi kasvaa se asiakkaiden määrä joka tarvitaan kannattavaan toimintaan. Samalla kasvaa väistämättä niiden ihmisten määrä, joille ei valinnanvapautta synny. Lainsäätäjän ja sääntelijän onkin kiinnitettävä huomiota siihen, että yksittäisen sotekeskuksen sääntelystä johtuvaa minimikokoa ei tarpeettomasti kasvateta.

Kilpailun toteuminen ei ole varmaa sittenkään, kun on valinnanvaraa. Valinnanvapauden käyttö ja käytön uhka edellyttävät, että asiakkailla on riittävä tieto eroista palveluntarjoajien välillä ja kyky toimia tämän tiedon pohjalta. Valitettavasti sote-palveluiden tuottajien vertaileminen on hankaa. Lisäksi ainakin osalla asiakkaita on rajoitettu kyky toimia.

Esimerkit markkinoilta joissa tuotteet ovat huomattavasti yksinkertaisempia eivät ole rohkaisevia. Sähkömarkkinoilla vain murto-osa asiakkaista kilpailuttaa ja vaihtaa tuottajia, vaikka näin toimimalla he säästäisivät rahaa. Sotepalveluihin verrattuna sähkö on kuitenkin hyvin vertailtavissa oleva tuote. Toinen käypä esimerkki on teleoperaattoreiden kilpailu. Kyseinen markkina osoittaa, että sääntelijä voi olla keskeisessä roolissa kilpailun edistämässä: numeronsiirron mahdollistaminen muutti ratkaisevasti operaattoreiden välistä kilpailua mahdollistamalla aidosti operaattorin vaihdon. Kilpailun edellytysten täyttymisen pitäisikin olla korkealla sotelainsäätäjän asialistalla.

Otto Toivanen
taloustieteen professori
Aalto yliopisto
etunimi.sukunimi@aalto.fi